

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลของการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอด ระหว่างมารดาที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่มกับมารดาที่ได้รับการสอนเป็นรายบุคคล และศึกษาเปรียบเทียบตัวแปรต่าง ๆ ที่มีผลต่อประสิทธิผลของการสอน ซึ่งได้แก่ ระยะเวลา ระยะเวลาการศึกษา รายได้ของครอบครัว และจำนวนครั้งที่ตั้งครรภ์

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นมารดาที่คลอดในโรงพยาบาลราชวิถี และโรงพยาบาลวชิระพยาบาล โดยเลือกศึกษาเฉพาะมารดาที่คลอดปกติ ไม่มีโรคแทรกซ้อนภายหลังคลอด อายุไม่เกิน 35 ปี การศึกษาอยู่ในระดับที่อ่านออกเขียนได้ ไปจนถึงระดับอุดมศึกษา รายได้ของครอบครัวตั้งแต่ระดับต่ำกว่า 1,500 บาทขึ้นไป และศึกษาทั้งครรภ์แรกและครรภ์หลัง จำนวน 100 คน ซึ่งแบ่งเป็นมารดาที่ได้รับการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดเป็นกลุ่มจำนวน 50 คน และมารดาที่ได้รับการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดเป็นรายบุคคลจำนวน 50 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากรกระทำโดยการกำหนดคุณลักษณะไว้ก่อน แล้วจึงสุ่มตัวอย่างประชากรโดยวิธีแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ

1. แบบบันทึกการสอนเรื่อง การปฏิบัติตนภายหลังคลอดที่ผู้วิจัยได้จัดสร้างขึ้นให้ครอบคลุมเนื้อหาในค่านต่าง ๆ ดังนี้คือ การเปลี่ยนแปลงของร่างกายภายหลังคลอด การสังเกตหน้าควาปลา และการดูแลฝีเย็บ การออกกำลังกายภายหลังคลอด การดูแลเต้านมและการให้นมทารก และอาหารของมารดาภายหลังคลอด

2. แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตการปฏิบัติตนภายหลังคลอด ซึ่งผู้วิจัยได้จัดสร้างขึ้นมาโดยประเมินค่าเป็น 3 ระดับ ตามเกณฑ์ที่วางไว้ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็นและความเชื่อ และการปฏิบัติ จำนวนทั้งหมด 45 ข้อ ซึ่งสามารถนำมาจำแนกได้ตามเนื้อหาของการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดทั้ง 5 ด้าน การหาความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตการปฏิบัติตนภายหลังคลอดกระทำโดยผู้ทรงคุณวุฒิทางการพยาบาลจากสถาบันต่าง ๆ 10 ท่าน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม และนำไปหาความเที่ยง (Reliability) ด้วยการนำไปทดลองใช้กับมารดาภายหลังคลอด จำนวน 15 คน ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรที่ต้องการศึกษา การหาความเที่ยงทำโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient alpha) ได้ค่าความเที่ยง .85 จึงได้นำเครื่องมือนี้ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่กำหนดไว้ดังกล่าว

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างประชากรมาวิเคราะห์โดยหาค่าอัตราร้อยละ และเปรียบเทียบประสิทธิผลของการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวม (Analysis of Covariance) แล้วนำเสนอในรูปตาราง

สรุปผลการวิจัย

1. สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากการสุ่มตัวอย่างทำโดยวิธีแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ดังนั้นสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จึงมีจำนวนใกล้เคียงกัน ซึ่งจะได้อธิบายถึงดังต่อไปนี้ คือ

ก. อายุ มารดาที่ได้รับการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอด ทั้งในรายที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่มและการสอนเป็นรายบุคคล ส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 20 - 35 ปี (ตารางที่ 4)

ข. ระดับการศึกษา มารดาที่ได้รับการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดทั้งในรายที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่ม และการสอนเป็นรายบุคคล ส่วนใหญ่ มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา และมีชั้นมัธยมศึกษาเท่า ๆ กัน (ตารางที่ 5)

ค. รายได้ของครอบครัว มารดาที่ได้รับการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดทั้งในรายที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่มและการสอนเป็นรายบุคคล ส่วนใหญ่มีรายได้ของครอบครัวต่อเดือนอยู่ในระดับ 3,001 - 4,500 บาท รองลงมาคือระดับ 1,501 - 3,000 บาท และที่เหลืออยู่ในระดับต่ำกว่า 1,500 บาท และมากกว่า 4,500 บาท เท่า ๆ กัน (ตารางที่ 6)

ง. จำนวนครั้งที่ตั้งครรภ์ มารดาที่ได้รับการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดทั้งในรายที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่มและการสอนเป็นรายบุคคล มีจำนวนมารดาที่คลอดเป็นครรภ์แรกและมารดาที่คลอดเป็นครรภ์หลังเท่ากัน (ตารางที่ 7)

2. ประสิทธิภาพของการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอด

ก. เปรียบเทียบประสิทธิผลของการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดโดยส่วนรวมและส่วนย่อย พบว่า

1) เมื่อพิจารณาโดยส่วนรวม การสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดระหว่างมารดาที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่ม กับมารดาที่ได้รับการสอนเป็นรายบุคคล มีประสิทธิผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมารดาที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่มมีประสิทธิผลดีกว่ามารดาที่ได้รับการสอนเป็นรายบุคคล ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า "การสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดของมารดาที่ได้รับการสอนเป็นรายบุคคล มีประสิทธิผลดีกว่ามารดาที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่ม" (ตารางที่ 8 และ 9)

2) เมื่อเปรียบเทียบส่วนย่อย ได้ผลดังนี้

2.1) เรื่อง การเปลี่ยนแปลงของร่างกายภายหลังคลอด พบว่าประสิทธิผลของการสอนระหว่างมารดาที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่มกับมารดาที่ได้รับการสอนเป็นรายบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมารดาที่ได้รับการสอนเป็น

* รายบุคคลมีประสิทธิผลดีกว่ามารดาที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่ม จึงสนองต่อสมมติฐานที่ว่า "ประสิทธิผลของการสอนมารดาภายหลังคลอดเป็นรายบุคคล ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของร่างกายภายหลังคลอดดีกว่าเป็นกลุ่ม" (ตารางที่ 8 และ 9)

✓ 2.2) เรื่อง การสังเกตหน้าควาปลา และการดูแลผีเสื้อ พบว่า ประสิทธิผลของการสอนระหว่างมารดาที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่ม กับมารดาที่ได้รับการสอนเป็นรายบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมารดาที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่มมีประสิทธิผลดีกว่ามารดาที่ได้รับการสอนเป็นรายบุคคล ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า "ประสิทธิผลของการสอนมารดาภายหลังคลอดเป็นรายบุคคลในเรื่องการสังเกตหน้าควาปลา และการดูแลผีเสื้อดีกว่าเป็นกลุ่ม" (ตารางที่ 8 และ 9)

* 2.3) เรื่อง การออกกำลังกายภายหลังคลอด พบว่า ประสิทธิผลของการสอนระหว่างมารดาที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่ม กับมารดาที่ได้รับการสอนเป็นรายบุคคลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า "ประสิทธิผลของการสอนมารดาภายหลังคลอดเป็นรายบุคคลในเรื่องการออกกำลังกายภายหลังคลอดดีกว่าเป็นกลุ่ม" (ตารางที่ 8 และ 9)

* 2.4) เรื่อง การดูแลเต้านมและการให้นมทารก พบว่า ประสิทธิผลของการสอนระหว่างมารดาที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่ม กับมารดาที่ได้รับการสอนเป็นรายบุคคลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า "ประสิทธิผลของการสอนมารดาภายหลังคลอดเป็นรายบุคคล ในเรื่องการดูแลเต้านมและการให้นมทารกดีกว่าเป็นกลุ่ม" (ตารางที่ 8 และ 9)

✓ 2.5) เรื่อง อาหารของมารดาภายหลังคลอด พบว่า ประสิทธิผลของการสอนระหว่างมารดาที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่มกับมารดาที่ได้รับการสอนเป็นรายบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยมารดาที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่มดีกว่ามารดาที่ได้รับการสอนเป็นรายบุคคล ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า "ประสิทธิผลของการสอนมารดาภายหลังคลอดเป็นรายบุคคล ในเรื่องอาหารของมารดาภายหลังคลอดดีกว่าเป็นกลุ่ม" (ตารางที่ 8 และ 9)

ข. เปรียบเทียบประสิทธิผลของการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดของ มารดา จำแนกตามระดับอายุ พบว่า การสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดระหว่างมารดาที่มี ระดับอายุต่ำกว่า 20 ปี และมารดาที่มีอายุระหว่าง 20 - 35 ปี มีประสิทธิผลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยมารดาที่มีระดับอายุระหว่าง 20 - 35 ปี มีประสิทธิผล ดีกว่ามารดาที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า "การสอนการปฏิบัติตนภายหลัง คลอดของมารดาที่มีระดับอายุแตกต่างกัน มีประสิทธิผลไม่แตกต่างกัน" (ตารางที่ 10 และ 11)

ค. เปรียบเทียบประสิทธิผลของการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดของมารดา จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ประสิทธิผลของการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดระหว่าง มารดาที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับรายคู่ตามระดับการศึกษาที่จำแนกไว้ พบว่า มารดาที่มีการศึกษาระดับ อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา มีประสิทธิผลดีกว่ามารดาที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และดีกว่ามารดาที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับมารดาที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีประสิทธิผลดีกว่ามารดา ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงสนองสมมติฐานว่า "การสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดของมารดาที่มีระดับการศึกษาสูง มีประสิทธิผลดีกว่า มารดาที่มีระดับการศึกษาค่ำ" (ตารางที่ 12 13 และ 14)

ง. เปรียบเทียบประสิทธิผลของการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอด จำแนก ตามรายได้ของครอบครัว พบว่า ประสิทธิผลของการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดของ มารดาที่มีรายได้ของครอบครัวแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับรายคู่ตามรายได้ของครอบครัวที่จำแนกไว้ พบว่า มารดาที่มี รายได้ของครอบครัวระหว่าง 1,501 - 3,000 บาท มีประสิทธิผลดีกว่ามารดาที่มีรายได้ของ ครอบครัวต่ำกว่า 1,500 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มารดาที่มีรายได้ของ ครอบครัวระหว่าง 3,001 - 4,500 บาท มีประสิทธิผลดีกว่ามารดาที่มีรายได้ของครอบครัว ระหว่าง 1,501 - 3,000 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมารดาที่มี รายได้ของครอบครัวระหว่าง 3,001 - 4,500 บาท มีประสิทธิผลดีกว่ามารดาที่มีรายได้

ของครอบครัวมากกว่า 4,500 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนั้นกลุ่มอื่น ๆ มีประสิทธิผลไม่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงสนอง สมมติฐานที่ว่า "การสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดของมารดาที่มีรายได้ของครอบครัวแตกต่างกัน มีประสิทธิผลแตกต่างกัน" (ตารางที่ 15 16 และ 17)

จ. เปรียบเทียบประสิทธิผลของการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอด จำแนกตามจำนวนครั้งที่ตั้งครรภ์ พบว่า การสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดระหว่างมารดาที่คลอดเป็นครรภ์แรก และมารดาที่คลอดเป็นครรภ์หลัง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมารดาที่คลอดเป็นครรภ์แรกมีประสิทธิผลดีกว่ามารดาที่คลอดเป็นครรภ์หลัง จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ว่า "การสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดของมารดาที่คลอดเป็นครรภ์หลังมีประสิทธิผลดีกว่ามารดาที่คลอดเป็นครรภ์แรก" (ตารางที่ 18 และ 19)

การอภิปรายผลของการวิจัย

1. ผลการนำค่าคะแนนเฉลี่ยของประสิทธิผลในการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดมาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างมารดาที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่มกับมารดาที่ได้รับการสอนเป็นรายบุคคล พบว่า ประสิทธิผลของการสอนโดยส่วนรวมและส่วนย่อยเรื่อง การสังเกตน้ำคาวปลา และการดูแลเย็บของมารดาที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่มดีกว่าเป็นรายบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และส่วนย่อยเรื่อง อาหารของมารดาภายหลังคลอด ประสิทธิผลของมารดาที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่มดีกว่าเป็นรายบุคคลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ไลค์แมน¹ (Lindeman) ที่พบว่า การสอนผู้ป่วยก่อนผ่าตัดแบบเป็นกลุ่มเกี่ยวกับการหายใจลึก การไอ และการออกกำลังกายบนเตียง มีประสิทธิผลดีกว่าการสอนเป็นรายบุคคล การที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากการที่ "มนุษย์ทุกคน

¹ Lindeman, "Nursing Intervention with the Presurgical Patient.....," P. 206.

ต้องการเข้ากลุ่ม ไม่ว่าจะกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด เพื่อต้องการความปลอดภัย ต้องการติดต่อกับเพื่อน หรือต้องการให้กลุ่มสนองความต้องการของตนได้"¹ การสอนเป็นกลุ่มจึงสนองต่อความต้องการนี้ ทำให้มารดาได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกันในการปฏิบัติตนภายหลังคลอด การสอนเป็นกลุ่มมีอิทธิพล ทำให้สมาชิกในกลุ่มที่ได้รับการสอนนั้นต้องปรับปรุงพัฒนาตนเอง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับจากคนอื่น ฉลอง ภิมยรัตน์² ได้กล่าวถึงอิทธิพลของกลุ่มว่าสามารถถ่ายทอดการเรียนรู้ เป็นผู้กำหนดบุคลิกภาพและฝึกฝนให้สมาชิกมีบุคลิกภาพตามความต้องการของกลุ่ม สามารถสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกไปในทางดี ฝึกฝนบุคคลให้รู้จักมีเหตุผล สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลได้ และช่วยให้สมาชิกเข้าใจตนเองและผู้อื่น อิทธิพลของกลุ่มจึงเป็นสิ่งที่สนับสนุนให้การสอนนั้นมีประสิทธิภาพดี

การมีบุคคลมารวมกันเป็นกลุ่มจะเกิดมีพฤติกรรมในกลุ่มขึ้น พฤติกรรมในกลุ่มจะดำเนินเป็นขั้นตอน ดังนี้คือ³

ก. ระยะจัดตั้ง (Forming Stage) เป็นระยะที่สมาชิกของกลุ่มพบกันใหม่ๆ และสมาชิกยังไม่รู้จักกันดีพอ จึงทำให้สมาชิกสงวนท่าทีและยังไม่เปิดเผยเป็นกันเองเท่าที่ควร

ข. ระยะยินยอม (Norming Stage) เป็นระยะที่สมาชิกได้รู้จักกันแล้ว เริ่มที่จะคิดทำงานร่วมกัน

¹จำเรียง กุรมะสุวรรณ, สังคมวิทยาสำหรับพยาบาล (พระนคร : โรงพิมพ์สามเจริญพานิช, 2522), หน้า 13.

²ฉลอง ภิมยรัตน์, กระบวนการกลุ่ม (ม.ป.ท., 2521), หน้า 97 - 99.

³เฉลิม วราวิทย์ และสมคิด แก้วสนธิ, "การสอนแบบกลุ่มย่อย," ใน คู่มืออาจารย์ดำเนินการเรียนการสอน, ไพฑูรย์ สินดารัตน์, บรรณาธิการ (พระนคร : หน่วยพัฒนาคณาจารย์จุฬาฯ, 2520), หน้า 97 - 98.

ค. ระยะซัดแย้ง (Storming Stage) เป็นระยะที่กลุ่มเริ่มจริงจังมากขึ้น มีการเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ

ง. ระยะดำเนินการ (Reforming Stage) ระยะนี้กลุ่มจะมีความสัมพันธ์ แนบแน่นขึ้น งานของกลุ่มดำเนินไปด้วยดี

จ. ระยะสลายตัว (Disbanding Stage) เป็นระยะสุดท้ายที่ทำงาน ร่วมกันเรียบร้อยแล้ว กลุ่มเริ่มสลายตัว

จากขั้นตอนนี้กล่าวนี้ การสอนมารดาภายหลังคลอดเป็นกลุ่มในระยะแรกที่เป็นระยะ จัดตั้ง มารดาในกลุ่มแต่ละคนยังไม่รู้จักกันดี และยังคงสงวนท่าทีของกันอยู่ จึงมีผลทำให้ ประสิทธิภาพของการเรียนรู้ไม่ค่อยดี ดังนั้นในส่วนย่อยเรื่องการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ภายหลังคลอด ซึ่งเป็นเรื่องแรกที่ทำการสอน มารดาที่ได้รับการสอนการปฏิบัติตนภายหลัง คลอดเป็นรายบุคคลจึงมีประสิทธิภาพดีกว่ามารดาที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01 ผลที่ได้รับนี้ตรงกับผลการวิจัยของ แม¹ (Mae) ที่พบว่า การสอนเป็น รายบุคคลให้ผลดีว่าการสอนแบบกลุ่ม และการวิจัยของ เพ็ญศรี สุโรจน์ และคนอื่น ๆ² ที่พบว่า การสอนในขณะที่เยี่ยมบ้านเป็นรายบุคคลให้ผลดีว่าการสอนเป็นกลุ่ม

สำหรับเรื่องการออกกำลังกายภายหลังคลอดและเรื่อง การดูแลเต้านมและการให้ นมทารก นั้น ประสิทธิภาพของการสอนระหว่างมารดาที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่มกับมารดาที่ได้รับการ สอนเป็นรายบุคคล ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก

¹Mae, "An Assessment of Nutrition Education Needs of Eldery Blacks and Comparison of Four method of Instruction," P. 687 - A.

²เพ็ญศรี สุโรจน์ และคนอื่น ๆ, "การศึกษามหาวิทยาลัยของพยาบาลสาธารณสุขและ ประสิทธิภาพในการชักจูงให้ประชาชนมารับบริการวางแผนครอบครัว".

เนื้อหาของเรื่องซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมารดาโดยตรง จึงทำให้เกิดความสนใจ และวิธีการสอนในส่วนย่อย ทั้งสองนี้เป็นวิธีที่ให้มารดาได้ฝึกปฏิบัติตามที่สอน จึงทำให้ประสิทธิผลของการสอนไม่แตกต่างกันระหว่างมารดาที่ได้รับการสอนเป็นกลุ่ม และมารดาที่ได้รับการสอนเป็นรายบุคคล ผลการวิจัยนี้ตรงกับการวิจัยของสมศรี ณ ระนอง และคนอื่น ๆ¹ ที่พบว่าการสอนโดยใช้ภาพเคลื่อนไหวที่ใช้ภาพพลิกและอธิบายประกอบ และการสอนเป็นรายบุคคลโดยพยาบาลสาธารณสุข ไม่มีความแตกต่างกัน

2. ผลการนำค่าคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบประสิทธิผลของการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอด จำแนกตามระดับอายุ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ อายุต่ำกว่า 20 ปี และอายุ 20 - 35 ปี พบว่า มารดาที่มีอายุระหว่าง 20 - 35 ปี มีประสิทธิผลดีกว่ามารดาที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของเนลสัน (Nelson)² ไลด์แมน (Lindeman)³ และสมักรใจ พิศาล⁴ ที่พบว่าระดับอายุไม่มีผลต่อการเรียนรู้ และตรงกันข้ามกับผลการวิจัยของอรชร ณ ระนอง⁵ ที่พบว่า มารดา

¹ Somsri Naranong, et al. "Evaluation of Health Education Program for Public in Out Patient Department, Siriraj Hospital," P. 342.

² Nelson, "Learning as a Function of Relevance and Age," P. 207.

³ Lindeman, "Nursing Intervention with the Presurgical Patient....," P. 207.

⁴ สมักรใจ พิศาล, "การศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้เรื่องการปฏิบัติตนของมารดาที่ได้รับคำแนะนำและไม่ได้รับคำแนะนำ", หน้า 40.

⁵ อรชร ณ ระนอง, "ความสามารถของพยาบาลสาธารณสุขในการให้ความรู้เรื่องการอนามัยแม่และเด็ก แก่หญิงหลังคลอดในการเยี่ยมบ้าน," หน้า 54.

ที่มีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไปมีความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัวและการให้ภูมิคุ้มกันโรคเพิ่มขึ้น น้อยกว่ามารดาที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี การที่มารดาที่มีอายุระหว่าง 20 - 35 ปี มีประสิทธิภาพของการสอนดีกว่านั้น อาจเนื่องมาจากความจริงที่ว่า "ในระยะเวลาอายุ 20 - 40 ปี จะเป็นช่วงเวลาที่เราจะมีขีดความสามารถสูงที่สุดในการทำงาน และรวมถึงการเรียนรู้จากการพูด ความจำในระยะสั้น การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์"¹ และอีกสาเหตุหนึ่งคือ ในกลุ่มตัวอย่างประชากรที่มีอายุระหว่าง 20 - 35 ปี มีมารดาที่การศึกษาอยู่ในระดับอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา จำนวน 20 คน แต่ในกลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีนั้น ไม่มีมารดาที่การศึกษาอยู่ในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาเลย เพราะในช่วงอายุนี้นั้นส่วนใหญ่จะยังไม่สำเร็จการศึกษา ระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา ซึ่งระดับการศึกษานี้จะมีผลต่อประสิทธิภาพของการสอนด้วย

3. ผลการนำค่าคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการสอนการปฏิบัติ ภายหลังจากคลอด จำแนกตามระดับการศึกษา ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพของการสอนการปฏิบัติ ภายหลังจากคลอดของมารดาที่มีระดับการศึกษาสูง ดีกว่ามารดาที่มีระดับการศึกษาต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย ของสมัครใจ พิศาล² ที่พบว่า มารดาที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความรู้ในการปฏิบัติ ภายหลังจากคลอดดีกว่า มารดาที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 การที่เป็นดังนี้เนื่องจากมารดาที่มีความรู้สูง มีพื้นฐานความรู้ทางสุขภาพมากกว่ามารดาที่มีความรู้ต่ำ โรเจอร์ (Roger) ได้

¹ Judith Stevens - Long, Adult Life : Developmental Process.

(California : Mayfield Publishing Company, 1979), P. 98.

² สมัครใจ พิศาล, "การศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้เรื่องการปฏิบัติของมารดาที่ได้รับคำแนะนำ และไม่ได้รับคำแนะนำ," หน้า 40.

³ Carl R. Roger, Freedom to Learn. (Columbus : Charles E.

Merrill Publishing Company, 1969), P. 157.

ให้แนวความคิดว่า ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงย่อมสามารถได้รับความรู้จากการอ่านเอง และได้รับคำแนะนำจากผู้มีประสบการณ์ในค่านนั้น ๆ ส่วนผู้มีการศึกษาค่าจะต้องใช้เวลานานในการเสาะหาและรับความรู้นั้น ดังนั้นถึงแม้ว่ามารดาจะได้รับการสอนอย่างเดียวกัน แต่มารดาที่มีระดับการศึกษาสูงจึงมีโอกาสได้รับความรู้เพิ่มเติม ทำให้ประสิทธิผลของการสอนดีกว่ามารดาที่มีระดับการศึกษาต่ำได้

4. ผลการนำค่าคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบประสิทธิผลของการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอด จำแนกตามรายได้ของครอบครัว (ต่อเดือน) ซึ่งแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ ต่ำกว่า 1,500 บาท ระหว่าง 1,501 - 3,000 บาท ระหว่าง 3,001 - 4,500 บาท และมากกว่า 4,500 บาท พบว่า ประสิทธิผลของการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดของครอบครัวที่มีรายได้แตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อนำมาพิจารณาเป็นรายคู่ ปรากฏว่า มารดาที่มีรายได้ของครอบครัวระหว่าง 1,501 - 3,000 บาท มีประสิทธิผลดีกว่ามารดาที่มีรายได้ต่ำกว่า 1,500 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมารดาที่มีรายได้ของครอบครัวระหว่าง 3,001 - 4,500 บาท มีประสิทธิผลดีกว่ามารดาที่มีรายได้ของครอบครัว ระหว่าง 1,501 - 3,000 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเมื่อพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างประชากร (ดังแสดงในตารางที่ 2) พบว่า มารดาที่มีรายได้ของครอบครัวต่ำกว่า 1,500 บาท มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาทั้งหมด มารดาที่มีรายได้ของครอบครัว ระหว่าง 1,501 - 3,000 บาท มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และมารดาที่มีรายได้ของครอบครัวระหว่าง 3,001 - 4,500 บาท ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษากับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา แสดงให้เห็นว่า มารดาที่มีรายได้ของครอบครัวต่ำ จะมีการศึกษาค่าควย กล่าวคือ "ระดับรายได้มีส่วนสัมพันธ์กันโดยตรงกับระดับการศึกษา"¹ เมื่อมารดาที่มีระดับการศึกษาสูงมี

¹ Ledford J. Bischof, Adult Psychology. 2d ed., (New York : Harper and Row, Publishing, 1976), P. 215.

ประสิทธิผลของการสอนการปฏิบัติคนภายหลังคลอดดีกว่ามารดาที่มีระดับการศึกษาต่ำ มารดาที่มีรายได้ของครอบครัวสูงย่อมมีประสิทธิผลของการสอนการปฏิบัติคนภายหลังคลอดดีกว่ามารดาที่มีรายได้ของครอบครัวต่ำ

สำหรับการเปรียบเทียบรายคู่ระหว่างมารดาที่มีรายได้ของครอบครัวระหว่าง 3,001 - 4,500 บาท กับมารดาที่มีรายได้ของครอบครัวมากกว่า 4,500 บาท ผลปรากฏว่า มารดาที่มีรายได้ของครอบครัวระหว่าง 3,001 - 4,500 บาท มีประสิทธิผลของการสอนดีกว่ามารดาที่มีรายได้ของครอบครัวมากกว่า 4,500 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ อรชร ณ ระนอง¹ ที่พบว่า มารดาที่มีรายได้ของครอบครัวสูง มีความรู้เรื่องการให้อาหารมีคัมภีร์โรคเพิ่มขึ้นน้อยกว่ามารดาที่มีรายได้ของครอบครัวต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนการเปรียบเทียบรายคู่อื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นสำหรับประสิทธิผลของการสอนการปฏิบัติคนภายหลังคลอด จำแนกตามรายได้ของครอบครัวจึงไม่สามารถยืนยันได้ว่า มารดาที่มีรายได้ของครอบครัวสูง หรือมารดาที่มีรายได้ของครอบครัวต่ำ มีประสิทธิผลของการสอนการปฏิบัติคนภายหลังคลอดได้ดีกว่ากัน

5. ผลการนำค่าคะแนนเฉลี่ยมาเปรียบเทียบประสิทธิผลของการสอนการปฏิบัติคนภายหลังคลอด จำแนกตามจำนวนครั้งที่ตั้งครรภ์ โดยแบ่งเป็นครรภ์แรกและครรภ์หลังพบว่า ประสิทธิผลของการสอนการปฏิบัติคนภายหลังคลอดของมารดาที่คลอดเป็นครรภ์แรกดีกว่ามารดาที่คลอดเป็นครรภ์หลังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้วิจัยคิดว่ามารดาที่คลอดเป็นครรภ์หลังมีประสบการณ์ในการคลอดบุตรและการเลี้ยงดูทารกมากจนแล้ว ซึ่งสิ่งที่รู้และเคยปฏิบัตินั้นอาจไม่ถูกต้อง เมื่อให้ความรู้ใหม่เข้าไปโดยการสอนการปฏิบัติคน

¹อรชร ณ ระนอง, "ความสามารถของพยาบาลสาธารณสุขในการให้ความรู้เรื่องการอนามัยแม่และเด็กแก่หญิงหลังคลอดในการเยี่ยมบ้าน," หน้า 56.

ภายหลังคลอด ความรู้ใหม่นี้อาจจะไม่ตรงกับที่เคยรู้อีก จึงทำให้ปฏิเสธและคัดค้านความรู้ นั้น และสาเหตุอีกประการหนึ่ง คือ ผลของการปฏิบัติตนตามการสอนนั้นไม่ได้เกิดขึ้นทันที และชัดเจน จึงทำให้มองไม่เห็นความสำคัญของการสอน สำหรับมารดาที่คลอดเป็นครรภ์แรก ยังไม่เคยมีประสบการณ์ในการปฏิบัติตนภายหลังคลอดมาก่อน ถึงแม้จะเคยได้รับฟังจากบุคคลอื่นมาบ้าง แต่ก็ยังมีความสนใจและยอมรับในสิ่งที่สอนง่ายกว่า จึงเป็นสิ่งที่สนับสนุนให้ประสิทธิผลของการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดดีกว่ามารดาที่คลอดเป็นครรภ์หลัง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสืบเนื่องจากการวิจัยนี้
 - ก. จัดให้มีการสอนการปฏิบัติตนแก่ผู้ช่วย โดยจัดการสอนเป็นกลุ่มเล็ก กลุ่มละไม่เกิน 5 คน
 - ข. ควรจัดกลุ่มผู้ช่วยที่ทำการสอน โดยแยกตามระดับการศึกษาและจำนวนครั้งที่ตั้งครรภ์ เพื่อจะได้จัดการสอนให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม
 - ค. ควรจัดให้มีการสอนผู้ช่วยครรภ์แรกทุกคน โดยสอนอย่างสมบูรณ์ครบถ้วนทุกหัวข้อของการปฏิบัติตนภายหลังคลอด
 - ง. ควรใช้ความรู้ความสามารถในการสังเกตและสอบถามผู้ช่วยเพื่อประเมินความต้องการในการสอนของผู้ช่วยและครอบครัว เกี่ยวกับการปฏิบัติตน ซึ่งเป็นประโยชน์ในการจัดกลุ่มผู้ช่วย
 - จ. หน่วยผู้ช่วยหลังคลอดควรจัดให้มีบันทึกการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอด พร้อมทั้งอุปกรณ์การสอนในลักษณะของชุดการสอน โดยจัดไว้ประจำหอผู้ป่วยในจำนวนที่เพียงพอแก่การนำไปใช้สอนผู้ช่วยได้ทุกเวลา
2. ข้อเสนอแนะทั่วไป
 - ก. กำหนดนโยบายในการปฏิบัติกิจการพยาบาล โดยเน้นถึงความสำคัญของการสอนผู้ช่วยและครอบครัว เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติตนเองและบุคคลในครอบครัว

ข. ปรับปรุงหลักสูตรการสอนการพยาบาลให้เน้นถึงความสำคัญในการสอน การปฏิบัติตนแก่ผู้ป่วยเพิ่มขึ้น เพราะการสอนการปฏิบัติตนแก่ผู้ป่วยนั้นเป็นการช่วยป้องกันการ คุกคามของโรค และเป็นการส่งเสริมสุขภาพ

ค. จัดให้มีการฝึกอบรมพยาบาลให้มีความรู้ความสามารถในการสังเกต ความต้องการการสอนของผู้ป่วยและเทคนิคต่าง ๆ ในการสอนผู้ป่วย เพื่อจะได้สามารถ ทำการสอนผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ง. จัดทำคู่มือการสอน (Teaching guide) สำหรับผู้ป่วยโรคต่าง ๆ เช่น โรคหัวใจ เบาหวาน ความดันโลหิตสูง และมารดาภายหลังคลอด เป็นต้น คู่มือ การสอนจะประกอบด้วยใบรายงานการสอนผู้ป่วย และบันทึกการสอนผู้ป่วย ใบรายงานการ สอนผู้ป่วยจะบันทึกข้อมูลส่วนตัวของผู้ป่วยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสอน สิ่งที่ได้รับการสอน ไปแล้ว และความคิดเห็นของผู้ที่ทำการสอนผู้ป่วย ส่วนบันทึกการสอนผู้ป่วยนั้นเป็นการให้ข้อมูล ทั้งหมดที่จะต้องสอน มีหัวข้อที่จะสอนเนื้อหา และอุปกรณ์การสอน ซึ่งวิธีนี้ ไวท์เฮาส์ (Whitehouse)¹ ได้ประสบผลสำเร็จในการนำไปใช้มาแล้ว

จ. จัดสถานที่สำหรับการสอนให้เหมาะสม คือ มีสถานที่เฉพาะเป็นสัดส่วน มีแสงสว่างและอากาศถ่ายเทดี ไม่มีเสียงรบกวนและมีเครื่องมือเครื่องใช้เพียงพอที่จะ อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน

ฉ. จัดให้มีอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ อย่างเพียงพอ และเหมาะสมกับความต้องการ การ โดยจัดเป็นศูนย์เก็บรวบรวมอุปกรณ์การสอนเมื่อต้องการใช้จะสามารถเลือกเอาอุปกรณ์ การสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหา นั้น ๆ ได้ เป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการสอน

ช. ควรจะมีการนำนวัตกรรมทางการศึกษา (Innovation) มาทดลอง ใช้ในการสอนผู้ป่วย เช่น ชุดการสอน หรือศูนย์การเรียน เป็นต้น เพื่อจะหาวิธีการสอนที่มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีที่สุด รวมทั้งประหยัคที่สุดมาสอนผู้ป่วย

¹ Rebecca Whitehouse, "Forms that Facilitate Patient Teaching," American Journal of Nursing 79(July 1979) : 1227 - 1229.

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ก. ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอด ระหว่างการสอนเป็นกลุ่ม (ประมาณ 20 คน) การสอนเป็นกลุ่มเล็ก (ประมาณ 5 คน) และการสอนเป็นรายบุคคล

ข. ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการสอนการปฏิบัติตนภายหลังคลอดเป็นกลุ่ม โดยเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่มีเฉพาะมารดาที่คลอดเป็นครั้งแรก กลุ่มที่มีเฉพาะมารดาที่คลอดเป็นครั้งแรก และกลุ่มที่มีมารดาที่คลอดเป็นครั้งแรกและครั้งแรกหลังรวมกัน

ค. ควรศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติตนของมารดาภายหลังคลอด ระหว่างมารดาที่ได้รับเฉพาะเอกสารประกอบการสอน มารดาที่ได้รับการสอนแต่ไม่ได้รับเอกสารประกอบการสอน และมารดาที่ได้รับการสอนพร้อมทั้งเอกสารประกอบการสอน

ง. ควรศึกษา และจัดทำการสอนแบบโปรแกรม เรื่องการปฏิบัติตนภายหลังคลอด

จ. ถ้าจะศึกษาเรื่องประสิทธิภาพของการสอน การปฏิบัติตน ควรมีการปรับปรุงแบบสอบถามให้เป็นแบบเลือกตอบ เพื่อที่จะทำให้การประเมินผลนั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ฉ. ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการสอนการปฏิบัติตนระหว่างการสอนเป็นกลุ่ม และการสอนเป็นรายบุคคลของผู้ป่วยโรคอื่น ๆ